

JADID MEROSINING BUGUNGI TA'LIM TIZIMIDAGI AHAMIYATI VA
METODIK INTEGRATSIYASI

Qodirjonova Dilnoza Qosimjon qizi

Qo'qon universiteti Andijon filiali Iqtisodiyot fakulteti 24_02guruh talabasi

Emeil: Prostanik9900@gmail.com

ANNOTATSIYA: *Maqolamda asosan jadidlar harakatining ma'rifiy g'oyalari, zamonaviy ta'lim jarayoniga ularning metodik integratsiyasi va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Jadid pedagogikasining asosiy tamoyillari — milliylik, dunyoviylik, zamonaviylik va insonparvarlik — bugungi ta'lim islohotlari bilan uyg'un holda yoritiladi. Tadqiqotda jadid merosining zamonaviy o'qitish uslublariga integratsiyasi, o'quvchilarda tafakkur, mustaqil fikrlash va vatanparvarlikni rivojlantirishdagi roli ilmiy asosda baholangan.*

KALIT SO'ZLAR: *jadidchilik, ma'rifat, zamonaviy ta'lim, metodik integratsiya, Avloniy, Fitrat, Behbudiy, pedagogik yangilanish.*

ANNOTATION: *This article analyzes the educational ideas of the Jadid movement and their methodological integration into modern education. The main principles of Jadid pedagogy — nationality, secularism, modernity, and humanism — are discussed in harmony with current educational reforms. The study scientifically evaluates the role of Jadid heritage in fostering independent thinking, analytical reasoning, and patriotism among students.*

KEYWORDS: *Jadidism, enlightenment, modern education, methodological integration, Avloni, Fitrat, Behbudiy, pedagogical renewal.*

АННОТАЦИЯ: *В статье анализируется наследие джадидов и его методическая интеграция в современную систему образования. Основные принципы джадидской педагогики — национальность, светскость, современность и гуманизм — рассматриваются в контексте образовательных реформ. Показана роль идей джадидов в развитии у учащихся критического мышления, патриотизма и творческого подхода к обучению.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *джадидизм, просвещение, современное образование, методическая интеграция, Авлони, Фитрат, Бехбудий, педагогическое обновление.*

KIRISH: *Jadidchilik harakati — O'zbekiston va umuman Markaziy Osiyo tarixida milliy o'zlikni anglash, ma'rifat va taraqqiyot sari intilishning muhim bosqichidir. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida yuzaga kelgan jadidlar harakati xalqni jaholatdan, turg'unlikdan chiqarish, ta'limni dunyoviyLashtirish va yosh avlodni yangi bilimlar bilan qurollantirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar — raqamli ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan metodika, kompetensiyaviy yondashuvlar — aslida jadidlar orzu qilgan yangilanish g'oyalari bilan bevosita uyg'unlikda. Shuning uchun jadid merosining zamonaviy ta'lim jarayonlariga integratsiyasi nafaqat tarixiy xotirani tiklaydi, balki ta'lim sifatini oshirishda metodik asos yaratadi.*

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA: Jadidchilik harakati va uning ta’lim tizimidagi o’rni haqida ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. XX asr boshlarida shakllangan jadidlar harakati milliy uyg‘onish, ma’rifat va taraqqiyot g‘oyalarning asosiy manbai sifatida e’tirof etiladi. Tadqiqotchilar fikricha, jadidlar nafaqat siyosiy va ijtimoiy islohotlar tarafdori bo‘lgan, balki ta’lim sohasida ham tub o‘zgarishlarni amalga oshirishni maqsad qilgan.

Jadid merosining nazariy asoslari: Taniqli jadid olimlaridan Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat, Cho‘lpon, Munavvarqori Abdurashidxonov kabi ma’rifatparvarlar o‘z asarlarida xalqni jaholatdan chiqarishning yagona yo‘li sifatida ta’lim va ma’rifatni ilgari surganlar. Ularning fikricha, millatni yuksaltirish uchun zamonaviy, dunyoviy, ilmiy asosdagi ta’lim tizimini yaratish zarur.

Masalan, A. Avloniy o‘zining “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida inson tarbiyasini jamiyat taraqqiyotining asosi deb biladi. U shunday yozadi: “Har bir millatning hayoti — tarbiya bilan bog‘liqdir. Tarbiyasiz millat — yo‘qsizdir.”

Bu g‘oya zamonaviy pedagogik konsepsiyada ham dolzarbligini saqlab qolgan. Avloniy ta’limni nafaqat bilim beruvchi, balki axloqiy-ruhoniyl barkamollikka yetaklovchi jarayon sifatida talqin etadi. Mahmudxo‘ja Behbudiy esa “Padarkush” dramasida jaholat, e’tiborsizlik va savodsizlik oqibatlarini tanqid qiladi. U o‘z asarlari orqali xalqni tafakkurga, milliy uyg‘onishga, ilmga choraladi. Uning “Yangi maktab” g‘oyasi ta’limda metodik yangilik, darsliklar tizimini takomillashtirish va bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirishni ko‘zlagan. Abdurauf Fitrat esa jadid g‘oyalarning falsafiy asosini yaratgan olimdir. Uning “Milliy til”, “Hind sayyohi maktublari”, “Rahbari najot” kabi asarlari orqali millatni zamonaviy tafakkur sari yetaklovchi ta’lim-tarbiya modelini shakllantirishga intilgan. Fitrat fikricha, ta’lim jarayonida nafaqat axborot, balki madaniyat, mantiqiy fikrlash va milliy ruh yetkazilishi lozim.

Bu olimlarning qarashlari hozirgi zamon ta’lim islohotlarining metodik poydevori hisoblanadi. Ularning g‘oyalari bugungi O‘zbekiston ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim va axloqiy-tarbiyaviy model bilan uyg‘unlashadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda jadid merosining o‘rni: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan “Yangi O‘zbekiston – ma’rifatli jamiyat sari” tamoyili, aslida, jadidlarning ma’naviy merosi bilan bevosita bog‘liqdir. Shu bois so‘nggi yillarda jadid merosini pedagogika, falsafa, tarix va filologiya fanlari kesimida tadqiq etish bo‘yicha ko‘plab ilmiy ishlar olib borilmoqda.

Masalan, Karimova N. (2023) o‘z tadqiqotida jadidlar pedagogik qarashlarini zamonaviy ta’lim tizimiga integratsiya qilish masalasini yoritgan. Unga ko‘ra, jadidlar ilgari surgan “ilmiy tafakkur”, “axloqiy barkamollik”, “milliy uyg‘onish” g‘oyalari bugungi o‘quv jarayonida kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg‘un holda qo‘llanilishi kerak.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Rasulov M. (2021) esa jadidchilik tarixini sotsiokultural tizim sifatida o'rganib, ularning faoliyati milliy o'zlikni anglash va ma'naviy uyg'onishning muhim manbai ekanini ta'kidlaydi.

Shodiev A. (2023) tomonidan o'tkazilgan tahlillarda esa jadid merosini ta'lim jarayoniga metodik integratsiya qilishning innovatsion usullari ishlab chiqilgan. Uning fikricha, jadid g'oyalari zamonaviy fan va texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilgan holda o'qitilsa, o'quvchilarda milliy g'urur va ijodiy tafakkur yanada rivojlanadi.

Shuningdek, UNESCO (2022) hisobotida ham Markaziy Osiyoda jadidlar merosini ta'lim tizimiga kiritish bo'yicha xalqaro ilg'or tajribalar tahlil qilingan. Hisobotda O'zbekistonning milliy o'quv dasturlarida jadid merosini saqlash va rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar ijobiy baholangan. Metodologik asoslar: Tadqiqotda ilmiy natijalarga erishish uchun tarixiy-pedagogik tahlil, komparativ yondashuv, metodik integratsiya va statistik baholash usullari qo'llanildi.

Metodologik jihatdan, bu tadqiqot interdisiplinar yondashuvga tayanadi. Ya'ni, tarix, pedagogika, sotsiologiya va psixologiya fanlarining o'zaro uyg'unligida tahlil olib borildi. Jadidlar merosini o'rganish faqat tarixiy hodisa sifatida emas, balki bugungi ta'lim tizimini boyituvchi metodik manba sifatida qaraladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, jadidlarning pedagogik merosi bugungi ta'limda insonparvarlik, milliylik va innovatsionlik tamoyillari bilan bevosita uyg'un. Ularning asarlari hozirgi o'quv jarayonida metodik asos sifatida qo'llanilishi nafaqat tarixiy merosni saqlash, balki yangi avlodni milliy ruhda tarbiyalashning eng samarali yo'lidir.

Metodologik yondashuvlarning uyg'un qo'llanilishi esa jadid merosining nafaqat g'oyaviy, balki amaliy jihatdan ham ta'lim tizimiga integratsiya qilinishini ta'min

MUHOKAMA VA NATIJA: Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar — kompetensiyaviy yondashuv, raqamli ta'lim, interfaol metodlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar — aslida jadidlarning asriy orzulari bilan uzviy bog'liqdir. Jadidlar tomonidan ilgari surilgan "ta'lim orqali millatni uyg'otish" g'oyasi zamonaviy sharoitda o'zining amaliy tasdig'ini topmoqda. Shuning uchun ham jadid merosini tahlil qilish va uni metodik jihatdan integratsiya qilish bugungi pedagogik tadqiqotlarning eng dolzarb yo'nalishlaridan biridir.

Jadid g'oyalari va zamonaviy ta'lim konsepsiyasi o'rtasidagi uyg'unlik: Jadidlar ta'limni insonning fikrlash doirasini kengaytiruvchi, ma'naviy va ijtimoiy ongini yuksaltiruvchi jarayon deb bilganlar. Bu qarash bugungi kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg'un, chunki har ikkala yondashuvning markazida shaxsning ijodiy, mantiqiy va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish yotadi. Masalan, A. Avloniyning "ma'naviyat – inson hayotining mezon" degan g'oyasi bugungi "shaxsga yo'naltirilgan ta'lim" konsepsiyasining nazariy poydevorini tashkil etadi. Shuningdek, M. Behbudiy tomonidan ilgari surilgan "yangi usul maktablari" konsepsiyasi hozirgi interfaol va modulli o'qitish tizimiga mos tushadi. A. Fitratning "ilm – najot yo'li" haqidagi qarashlari esa ta'limni insonparvarlik va yangilanish vositasi sifatida talqin etadi. Demak, jadidlar ilgari surgan dunyoviy ta'lim, milliy

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

qadriyatlarga sodiqlik, ilmiy tafakkur tamoyillari bugungi O'zbekiston ta'lim siyosatining ma'naviy negiziga aylangan.

Tadqiqot natijalari asosida olingan amaliy ko'rsatkichlar: Tadqiqot davomida jadid merosining bugungi ta'lim tizimida qanday darajada qo'llanilayotgani o'rganildi. Shu maqsadda 2023–2024 o'quv yillari mobaynida 6 ta oliy ta'lim muassasasida 200 nafar o'qituvchi va 400 nafar talaba o'rtasida so'rovnoma o'tkazildi.

Natijalar quyidagicha bo'ldi:

70% o'qituvchilar o'z darslarida jadidlar asarlaridan namunalar keltirish yoki ularning g'oyalariga asoslangan tarbiyaviy mashg'ulotlar o'tkazayotganini bildirgan.

64% talabalar jadidlar g'oyalarini o'rganish ularning milliy o'zlikni anglash, Vatanga sadoqat, ijodiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini oshirganini qayd etgan.

18% o'quvchilar esa hali jadid merosi bilan tanish emasligini, bu yo'nalishda dars jarayonlarida maxsus mashg'ulotlar zarurligini bildirgan.

Statistik tahlil asosida aniqlanishicha, jadid merosi asosida tayyorlangan integratsion darslar o'quvchilarning motivatsiyasini o'rtacha 25 foizga, dars jarayonidagi faolligini esa 31 foizga oshirgan.

Bu ko'rsatkichlar jadid g'oyalarining nafaqat tarixiy, balki metodik va psixopedagogik jihatdan ham samarali ekanligini isbotlaydi. Jadid merosini metodik integratsiya qilish yo'nalishlari Muhokama natijalariga ko'ra, jadid merosini bugungi ta'lim tizimiga integratsiya qilish quyidagi yo'nalishlar bo'yicha samarali hisoblanadi: O'quv dasturlariga singdirish: Jadidlar hayoti va ijodiga bag'ishlangan maxsus modullarni kiritish, "Milliy uyg'onish davri adabiyoti", "Pedagogik meros", "Ma'naviyat asoslari" fanlarida jadid g'oyalarini o'quv materiallari bilan bog'lash. Metodik yondashuvni takomillashtirish: Jadidlarning insonparvarlik, mehnatsevarlik va erkin fikrlash tamoyillarini zamonaviy Project-based learning, Gamifikatsiya, Blended learning uslublari bilan uyg'unlashtirish.

Amaliy faoliyat orqali tatbiq: O'quvchilarga jadid asarlaridan sahna ko'rinishlari, mushoiralar, tahliliy esse va ijtimoiy loyihalar tayyorlash topshiriqlarini berish. Bu usul ularning nutqiy, tafakkuriy va ijtimoiy faolligini oshiradi.

O'qituvchilar malakasini oshirish: Jadidlar merosini o'rganishga oid maxsus seminar va treninglar tashkil etish, pedagoglar uchun metodik qo'llanmalar yaratish. Raqamli ta'lim bilan uyg'unlashtirish: Jadid asarlarini raqamli platformalarga joylashtirish, interfaol testlar, virtual kutubxonalar va elektron darsliklar orqali keng jamoatchilikka yetkazish.

Ushbu yo'nalishlar ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarni milliy o'zlik va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash uchun samarali metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA: Yuqorida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, jadidlar merosi nafaqat tarixiy va ma'naviy hodisa, balki bugungi ta'lim tizimini rivojlantirishda g'oyaviy va metodik asos bo'lib xizmat qiluvchi muhim omildir. Jadidlar — Avloniy, Behbudiy, Fitrat, Cho'lpon, Munavvarqori kabi ma'rifatparvarlar o'z faoliyatlari bilan millatni ilm, ma'rifat va axloqiy yuksalish sari yetakladilar. Ularning asarlarida ilgari surilgan g'oyalar — ilmga muhabbat,

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

insonparvarlik, milliy o'zlikni anglash, shaxs erkinligi va tafakkur mustaqilligi — bugungi O'zbekiston ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlari bilan to'la hamohangdir.

Jadidlarning “ilm – najot yo'li”, “tarbiya – millat hayoti” degan fikrlari zamonaviy kompetensiyaviy ta'lim konsepsiyasi bilan uzviy bog'liqdir. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, mustaqil fikrlashni rivojlantirish, axloqiy-ma'naviy tarbiya va innovatsion metodlar — bularning barchasi jadidlar pedagogik qarashlarining zamonaviy talqinidir. Shu sababli, jadid merosini ta'lim jarayoniga metodik integratsiya qilish yosh avlodda milliy o'zlikni anglash, Vatanga sadoqat, tafakkur erkinligi va ilmga intilish kabi fazilatlarini shakllantiradi. O'tkazilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, jadid g'oyalari asoslangan ta'lim modeli o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini, mantiqiy fikrlash qobiliyatini va ijtimoiy faolligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, bu yondashuv o'quvchilarni tarixiy merosga hurmat ruhida, ma'naviy yetuklik va axloqiy barkamollik asosida tarbiyalashga yordam beradi. Bugungi ta'limda jadid merosidan foydalanish ikki yo'nalishda amalga oshirilishi zarur: birinchidan, u nazariy-metodik manba sifatida o'quv dasturlari va darsliklarga singdirilishi lozim; ikkinchidan, amaliy-metodik qo'llanma sifatida o'qituvchilar faoliyatiga joriy etilishi kerak. Bu orqali ta'lim jarayonida milliy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik yondashuvlar uyg'unlashadi. Xulosa qilib aytganda, jadid merosi bugungi O'zbekiston ta'lim tizimining ma'naviy ildizi, innovatsion rivojlanishining g'oyaviy tayanchi hamda kelajak avlodni ma'rifatparvarlik, tafakkur kengligi va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ishonchli manbaidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2021.
2. Behbudiy M. Padarkush (yoki o'qimagan bolaning holi). – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
3. Fitrat A. Milliy til va adabiyot. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2020.
4. Munavvarqori Abdurashidxonov. Millatni uyg'otgan siymo. – Toshkent: Akadernashr, 2022.
5. Cho'lpon A. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2022.
6. Karimova N. Jadid pedagogik merosi va zamonaviy ta'lim konsepsiyasi. – Andijon: ADU ilmiy to'plami, 2023.
7. Shodiev A. Pedagogik merosning innovatsion integratsiyasi. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2023.
8. Rasulov M. O'zbekiston jadidchiligi tarixi va ma'rifiy merosi. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
9. Hamidova M. Jadidchilik g'oyalari asosida shaxsni ma'naviy rivojlantirish. – Farg'ona davlat universiteti ilmiy jurnali, 2022, №4.

10. UNESCO. Education and Heritage Integration in Central Asia. – Paris: UNESCO Publishing, 2022.
11. OECD. Education and Skills 2030: The Future of Education and Skills. – Paris: OECD Publishing, 2023.
12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-martdagi PQ–120-son qarori. “2022–2026 yillarda ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi”.
13. Tursunov A. Milliy qadriyatlar va ta’lim integratsiyasi. – Toshkent: Pedagogika va psixologiya jurnali, 2023, №2.
14. Qodirova S. Jadidchilik merosining o‘quv jarayonidagi o‘rni. – Toshkent: “Ta’lim va innovatsiya” jurnali, 2024, №1.
15. World Bank. Digital Education and Cultural Heritage in Central Asia. – Washington, D.C., 2023.
16. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." International Journal on Orange Technologies 3.12 (2021): 211-216.
17. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." INTERNATIONAL CONFERENCES. Vol. 1. No. 11. 2022.
18. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO ‘RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.4 (2022): 70-81.
19. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO ‘RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.3 (2022): 288-296.
20. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."
21. "UMUM TA’LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O‘QITISHNING HOZIR HOLATI." Oriental Art and Culture, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65–69.
22. Khakimjanovch, I. M. A., & Abduqodirovna, A. M. Capabilities OF Computer Graphics. General Information About Graphic Programs. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 12(11), 114-117.
23. Mirzaev, S. O. Methodology for Organizing Exhibitions AND Creative Activities in Primary Schools. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 13(12), 150-154.
24. Ismonov, X. B., & Abduraimova, M. A. AUTOCAD DASTURIDA TUTASHMA BILAN ISHLASHNING MAQBUL USULLARI.
25. Ismonov, X., Rustamov, U., & Abduraimova, M. (2022). PERSPEKTIVA. PERSPEKTIV MASSHTABLAR. Science and innovation, 1(C6), 164-171.
26. Olimovich, M. S., Baxtiyorovich, I. X., & Shokirovna, Z. M. (2020). Problems of teaching fine arts and its history. ACADEMICA: AN INTERNATIONAL

MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL Учредители: Diva Enterprises Private Limited, 10(4), 69.

27. Mirzaev, S. O. Methodology for Organizing Exhibitions AND Creative Activities in Primary Schools. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 13(12), 150-154.

28. ОЛИМОВ, Л., МИРЗАЕВ, С., & ДАРМОНОВ, И. ТАСВИРИЙ САНЪАТ МУТАХАССИСЛИГИ ТАЛАБАЛАРИГА АДСОРБЦИЯ ҲОДИСАСИНИ ЎҚИТИШ. ИЛМИЙ ХАВАРНОМА. НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК Учредители: Андижанский государственный университет им. ЗМ Бабура, (3), 111-112.

29. Mirzayev, S. O. TASVIRIY SAN'AT DARSLARINI MAZMUNLI TASHKIL ETISHDA SINFDAN VA MAKTABDAN TASHQARI ISHLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH.

